

Praca socjalna w perspektywie polityki społecznej, red. J. Mazur OSPPE, K. Wojtanowicz, B. Sordyl-Lipnicka, Kraków 2023, s. 219–232 (Praca Socjalna w Teorii i Działaniu, 6).

 <https://doi.org/10.15633/9788363241612.13>

Łukasz Marczak

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

 <https://orcid.org/0000-0003-1553-1747>

Projekt „PoMocni” jako usieciwienie obszarów oddziaływania pracy socjalnej w mediach społecznościowych

Abstract

The aim of the study is to explore project activities aimed at networking the areas of social work impact. In the conditions of SARS-CoV-2, social media became the research platform, the service of which took on a promotional nature and in the design activity was directed at transgressions: towards things, towards others, towards symbols, towards oneself. In theoretical assumptions, the project activity was also in line with the implementation of the sustainable development goals: SDG 4: quality of education, SDG 9: innovation, industry, infrastructure and SDG 17: partnership for goals. Their implementation was subject to ethical evaluation in accordance with the logic of ethical and social principles, from which the functions of the principle of sustainable development in adaptive, readaptive and reconstructive action in relation to social work resulted. The important context of social work is its evolution as a result of the development of neoliberal thinking about resource management.

Keywords: social work, design, social media, principle of sustainable development, neoliberalism

Opracowanie przedstawia szanse społeczne wykreowane w związku z realizacją zadań projektowego ukierunkowania na promocję pracy socjalnej. Za otoczenie zewnętrzne przyjmuje się przestrzeń komunikacyjną mediów społecznościowych. Nowym kontekstem oddziaływania pracy socjalnej są uwarunkowania covid-19 zmuszające pracowników socjalnych do częściowego uwzględnienia działań w rzeczywistości wirtualnej. Wówczas świat realny jest usieciowiony obecnością cyfrową, stwarzającą nowe możliwości organizacji pracy, dając szansę większej efektywności¹. Zdigitalizowana edukacja jest nowym uwarunkowaniem zaistniałym w wyniku realizacji *sustainable development goals* (SDG 17) i stosowania zasady zrównoważonego rozwoju² (*Nachhaltigkeitsprinzip*).

Świat wirtualny i jego organizacja staje się uprzednim czynnikiem wyzwalającym bardziej optymalną pod względem zasobowym logikę działania społecznego i zarządzania zasobami. Wówczas uprzednim principium społecznym jest pomocniczość na podstawie wykreowanych dóbr wspólnych, na które oddziałuje zasada zrównoważonego rozwoju. Po systemowym zintegrowaniu tożsamości grup społecznych i ich członków, wraz z racjonalną gospodarką zasobowo-finansową, profesję socjalną przenosi się w obszar wzmacniania więzi społecznych przy zastosowaniu metod socjalizacyjno-pedagogicznych odpowiednich do dysfunkcji klienta. Komponentem zupełnie dodatkowym, aczkolwiek niewrażliwym pod względem sprawiedliwości szans (zyskania świadczeń), jest zmieniona forma płaszczyzny komunikacyjnej³. Fizyczny dostęp do niej podczas uwarunkowań lockdownu został ograniczony, stąd instytucje pomocy społecznej w państwie dobrobytu zyskały większą elastyczność poprzez zastosowanie technologii komunikacyjnych przy jednoczesnym zachowaniu umiaru ze strony oczekiwań materialnych społeczeństwa dobrobytu⁴. Z punktu widzenia socjologicznego poddano badaniu stopień i płaszczyznę reaktywności pracy socjalnej. W zależności od wykorzystywanych narzędzi praca socjalna lokuje się na osi od niereaktywności zupełnej, ale potencjalnej, do reaktywności w zróżnicowanym stopniu.

1 Por. S. Kuruliszwili, „Nowe nowe media” w pracy socjalnej, „Praca socjalna” 2019, nr 2 (35), s. 27–42.

2 Por. Ł. Marczak, *Zasada zrównoważonego rozwoju. Perspektywa społeczno-etyczna*, Kraków 2021.

3 Por. „Nowe nowe media” w pracy socjalnej, dz. cyt.

4 B. Sutor, *Etyka polityczna*, Warszawa 1994, s. 109.

Metodologiczne założenia badań własnych

Zastosowanie mediów społecznościowych przez agendy rządowe państwa (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej; Ministerstwo Edukacji i Nauki; Prezes Rady Ministrów; Prezydent RP) przynosi wymierne skutki w postaci stopnia zrozumienia społecznego. Wzrasta ono wraz z jawnością i skutecznością działań, których sprawozdawczość dokonuje się w zróżnicowanych formach komunikowana społecznego. Przeświadczenie o dobru wspólnym w tej logice wzrasta i dzieli się w zależności od kategorii różnicujących życie społeczne. Publiczne informowanie o realizacji celów społecznych skutkuje większą jawnością i przejrzystością społeczną. Wzmaga się konieczność stosowania rozwiązań systemowych integrujących wielopłaszczyznowe perspektywy. Naprzeciw tym wymogom wychodzi usieciowienie ujmowane jako logika cyrkulacyjnego, zintegrowanego myślenia i działania w złączeniu uwarunkowań o charakterze ekonomicznym, ekologicznym, społeczno-kulturowym i politycznym⁵. Promocja w mediach społecznościowych jest funkcją z jednej strony zapewniającą dobry wizerunek podmiotu działającego w celu kształtowania stosunków społecznych, z drugiej strony wydaje się kompatybilnie łączyć z neoliberalnym nurtem interpretacji pracy socjalnej. Praca ma przynosić wymierne korzyści społeczności tak, by w wyniku włączenia społecznego dokonywała się redystrybucja środków⁶.

Praca socjalna różni się od opieki społecznej istotnym wskaźnikiem odnoszącym się bardziej do realizacji zasady pomocniczości aniżeli solidarności⁷. Choć więzi solidarnościowe zobowiązują państwo do odpowiedzialności za poszczególne obszary życia społecznego wraz z dysfunkcyjnymi kategoriami społecznymi, to jednak pomocniczość, własne działanie i własność prywatna stają się *Leitmotiv* ustroju o nadrzędnej wartości wolnego rynku⁸. Nie oznacza to, że solidarnościowego wolontariatu nie można sprowadzać do pracowniczego zaangażowania, a więc do kategorii pracy ludzkiej⁹. Klasyczna definicja pracy socjalnej ujmuje komponenty wzmocnienia „działalności zawodowej mającej na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie od-

5 L. Marczak, *Koncepcja usieciowienia jako etyczny klucz interpretacyjny zasady zrównoważonego rozwoju*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 2019 (17) nr 4, s. 71.

6 Por. B. Sutor, *Katholische Soziallehre als politische Ethik. Leistungen und Defizite*, Paderborn 2013, s. 208–213.

7 A. Jarkiewicz, *Film dokumentalny jako narzędzie pracy socjalnej*, w: *Praca socjalna. Kształcenie – działanie – konteksty*, red. A. Kanios, M. Czechowska-Bieluga, Kraków 2010, s. 183–191.

8 J. Mazur, *Pro familia et societate. Wybrane zagadnienia polityki społecznej*, Kraków 2013, s. 54.

9 Jan Paweł II, *Encyklika Laborem exercens*, nr 18.

powiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi”¹⁰. Tak ujmowana praca socjalna ma niwelować ryzyko dysfunkcji, stąd właśnie w projektowaniu poszukuje się, z punktu widzenia metodologicznego, wskaźników pozwalających analizować reaktywność pracy socjalnej w otoczeniu społecznym. Projekt(owanie) jest przedsięwzięciem interdyscyplinarnym zazwyczaj łączącym elementy programowania, identyfikacji, formułowania, finansowania, wdrażania i ewaluacji bądź jednocześnie oceny¹¹. Efektem projektu są wytworzone wartości, urzeczywistnione w środowisku (transgresja ku rzeczom, ku innym), a przede wszystkim – w uczestniku projektu (transgresja ku sobie)¹². Środowiskiem procesu realizacji projektowej jest racjonalna sprawozdawczość. W badanym przypadku działało się to w mediach społecznościowych, których dojrzała logika funkcjonowania zmierza do realizacji także własnych interesów. Celowość projektu została w większym stopniu obciążona znaczeniem pojęcia „pracy” aniżeli „socjalności”, stąd można byłoby sformułować zasadę pierwszeństwa racjonalnie organizowanej pracy przed opiekuńczością państwa.

Opracowanie dotyczy badania dwóch wymiarów pracy socjalnej: wewnętrznego w rzeczywistości fizycznej (realnej, instytucjonalnej) i zewnętrznego (w świecie wirtualnym, w mediach społecznościowych). Klasycznie oddziaływanie pracowników socjalnych niesie reperkusje w obszarze społecznym, zwłaszcza wśród interesantów pracy socjalnej. Jej efektywność wzrasta jednak w miarę zintegrowania instytucjonalnego, włączającego w działanie profilaktyczne znaczące podmioty z zakresu życia społeczno-gospodarczego (innowacyjność, przemysł, infrastruktura – SDG 9). W przypadku oceny etycznej realizowanego projektu (21 listopada 2020 roku – 31 stycznia 2021 roku) włączono jeszcze płaszczyznę celową: SDG 4 (jakość edukacji) i SDG 17 (partnerstwo na rzecz celów).

Metodologiczną podstawą niniejszego tekstu i jednocześnie przedmiotem badań było działanie projektowe poddawane ewaluacji podczas poszczególnych etapów wdrażania założonych komponentów, które miały na celu przełamanie stereotypu dotyczącego „opiekuńczości socjalnej”. Na grupę docelową badań składała się praca zespołu 8 kobiet – studentek pracy socjalnej II stopnia – zaangażowanych w realizację projektu. Celem opracowania było wskazanie płaszczyzny wartości, które wydawały się wykreowane w uczestnikach projektu poprzez jego założenia transgresyjne¹³. Wykonano w związku z tym

10 Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593), art. 5a.12.

11 G. Wronowski, *Jak skutecznie napisać projekt socjalny?*, Warszawa 2008, s. 38.

12 D. Wolska-Prylińska, *Projekt socjalny w kształceniu i działaniu społecznym*, Katowice 2010, s. 111.

13 *Projekt socjalny w kształceniu...*, dz. cyt., s. 41.

analizę wizualizacji projektowej w mediach społecznościowych, co uznaje się również za integralną część przedmiotu badań. Precyzując go, zmierza się do ukazania integralności pracy socjalnej w jej płaszczyznach: wewnętrznej (realnej) i zewnętrznej (wirtualnej). Obierając usieciowienie jako wartość istotną dla pracy socjalnej zmierza się do ukazania skutków łączenia płaszczyzn pracy socjalnej, których końcowy efekt powinien wyrażać się w transgresjach i dokumentacji zawartej w mediach społecznościowych. Cel opracowania został zatem ukierunkowany na wielopłaszczyznowe rozumienie pracy socjalnej, której usieciowione oddziaływanie może potencjalnie rezonować w zróżnicowanych płaszczyznach życia społecznego.

Cele zintegrowanego rozwoju: rozdzielenie pracy administracyjnej od pracy socjalnej i usług socjalnych

Polityki zrównoważonego rozwoju integrujące obszary życia społecznego są ukierunkowane na łączenie zasobności lokalnej społeczności z rozwojem gospodarczym i jego przełożeniem na dobrostan społeczny. Strategie rozwoju zorientowane na realizację *sustainable development goals* włączają szereg bardziej szczegółowych zmian w lokalnych społecznościach tak, by skutecznie w nich efektywniejszą płaszczyznę zarządzania dobrami wspólnymi. Dzieje się to poprzez coraz bardziej cyfrową organizację pracy wraz z jej świadczeniem, zwłaszcza edukacyjnym. Stąd praca socjalna, esencjalnie wynikająca z solidaryzmu społecznego, poddawana jest reorganizacji wyzwalającej bardziej instytucjonalne działanie zgodne z zasadą pomocniczości. Dawniej za przykład mogą posłużyć systemowe rozwiązania subsydiowania pomocy określonym grupom ludności¹⁴. Współcześnie egzemplifikacją są ośrodki pomocy społecznej, w których podjęto się realizacji celu wdrożenia usprawnień organizacyjnych polegających na oddzieleniu pracy administracyjnej od pracy socjalnej i usług socjalnych (OPS Wadowice, 2019–2020). Dla optymalnego działania instytucji pomocowej pod względem zasobowym istotna jest (re)organizacja strukturalna skuteczniająca działanie pracowników socjalnych (np. MySocialWorker)¹⁵.

Z natury zasady zrównoważonego rozwoju można wnioskować, że wydajność pracy jest większa wraz z bardziej funkcjonalną infrastrukturą dostępową

14 P. S. Czarnecki, *Praca socjalna*, Warszawa 2013, s. 51–69.

15 „Nowe nowe media” w pracy socjalnej, dz. cyt., s. 31–39.

i narzędziową instytucji pomocowych. Im bardziej optymalnie zorganizowana jest praca socjalna pod względem zasobowym, tym funkcjonalność urzędników państwowych rokuje na większą sprawczość pod względem (re)konstruowania istotnych dla życia społecznego wartości. W kontekście zasady zrównoważonego rozwoju i pracy socjalnej należą do nich: własna inicjatywa, przedsiębiorczość, samodzielne dążenie do rozwiązywania problemów w otoczeniu środowiskowym, kreatywność, umiejętności komunikacyjne oraz opiekuńczość w rodzinnym, sąsiedzkim, wspólnotowym i państwowym zakresie odpowiedzialności. Okazuje się, że włączenie społeczne w wysokim stopniu jest skorelowane z możliwością wolnego dostępu do życia społecznego w obszarach, w których wraz z obostrzeniami wynikającymi z pandemii znaleźli się ludzie. W kontekście uwarunkowań covid-19 w zakresie nauk socjologicznych integralnie rozumianego człowieka można traktować jako jednostkę społeczną. W zakresie innych dziedzin nauki, mówiąc o jednostce społecznej, wciąż celowością będzie integralny rozwój człowieka w społeczności i dla społeczności¹⁶.

Uwarunkowania reżimu sanitarnego wraz z limitacją miejsc i przywróceniem granic w dostępowych obszarach życia społecznego pozwalają konstruować nowy model bardziej zrównoważonych instytucji (*sustainable institution*). Są one silnie wsparte oddziaływaniem rynkowym, zwłaszcza w kontekście zmiany społeczno-środowiskowej i realizacji *sustainable development goals* (SDG 17). Covid-19 jest czynnikiem wynikającym z otoczenia środowiskowego i wpływa na organizację społeczno-gospodarczą państwa stosującego systemowe formy projektowania¹⁷. Integrowanie rozwoju będzie zatem dokonywać się przy założeniu rekonstrukcji istotnych wartości w obszarze społeczno-gospodarczym i konstruowaniu wartości służących organizacji wirtualnej przestrzeni tak, by uprzednio lub dodatkowo wspomagała i wzmacniała działania pracowników socjalnych. Formę legalno-organizacyjną dopełnia treść merytoryczna o charakterze wychowawczym. Komponent pedagogiczny pracy socjalnej w ujęciu działań projektowych podkreśla znaczenie zaangażowania zawodowego, kontraktowego, a następnie wolontaryjnego, które w logice profesji socjalnej powinno wynikać uprzednio z wysokiego kapitału społecznego lokalnej społeczności. Wówczas teoretycznie dokonuje się integracja społeczna przy współpracy aktorów społecznych. Im większa ich liczebność i zróżnicowanie pod względem motywacyjno-aktywizującym, tym większa szansa włączenia społecznego.

16 Franciszek, *Laudato si'*, nr 156–162.

17 K. Faliszek, E. Leśniak-Berek, *Praca socjalna w projektach systemowych ośrodków pomocy społecznej w województwie śląskim*, w: *Praca socjalna. Kształcenie – działanie – konteksty*, red. A. Kanios, M. Czechowska-Bieluga, Kraków 2010, s. 160.

Neoliberalna praca socjalna

Rynek jest zasadą organizacyjną gospodarki i motorem napędzającym funkcjonowanie państwa. Teoretycy idei neoliberalnych ujmowali życie społeczne jako ważny element wynikający z zastosowania umiejętności zaczerpniętych z zakresu nauk ekonomicznych. Zatem praca socjalna ujmowana w kontekście neoliberalnym bardziej będzie oscylować w stronę wolnego i nieskrępowanego działania gospodarczego, które powinno być reperkusją sprawnie działającego państwa. Traci ono żywotność w miarę utrwalania nieodpowiedzialnych postaw opiekuńczych, a jego siła wzrasta w miarę dochodzenia do samowystarczalności gospodarczej jednostek wymagających wsparcia, o ile mogą być samodzielne. Odpowiedzialne państwo w konsekwencji stosowania zasady solidarności zmierza do celu rozwoju zintegrowanego w różnych jego płaszczyznach. W przejściu z solidarnego działania na kierowanie się zasadą pomocniczości pojawia się konieczny wymóg własnej pracy, zwłaszcza w charakterze budowania potencjału tworzącego kapitał społeczny¹⁸. Praca socjalna w nurcie neoliberalnym ogranicza się do rezydualnego systemu pomocy społecznej, który działa na zasadzie „ostatniej deski ratunku”¹⁹. W nurcie neoliberalnym dominują bowiem prywatne formy opieki społecznej, świadczone np. w rodzinach, stowarzyszeniach lub nawet wspólnotach religijnych ukierunkowanych na organizację wewnętrznej struktury zgodnie z systemem zasad etyczno-społecznych katolickiej nauki społecznej²⁰. Neoliberalny model Friedricha Augusta von Hayeka wyróżniał dwa typy społeczeństwa: (1) spontanicznego porządku (społeczeństwo liberalne) i (2) „konstruktywistycznego” porządku (społeczeństwo socjaldemokratyczne i komunistyczne).

(Re)adaptacja pracy socjalnej do zewnętrznych uwarunkowań zmiany społecznej

Neoliberalna teoria Hayeka na świadczonej pracy socjalnej wywiera co najmniej podwójne znaczenie w zależności od przedstawionej typologii społeczeństwa. Przejdźmy więc od ukazania adaptacji nieformalnej pracy socjalnej w kontekście rozwoju instytucji społecznych do readaptacji pracy socjalnej

18 Por. J. Auleytner, *Polityka społeczna w myśli Jana Pawła II*, w: *Służąc rodzinie i ojczyźnie... Św. Janowi Pawłowi II w 100. rocznicę urodzin*, red. U. Bejma, M. Iżycki, L. Szot, Pelplin 2020, s. 209–224.

19 M. Gray, S. A. Webb, *Praca socjalna. Teorie i metody*, Warszawa 2012, s. 152.

20 Por. J. Mazur, *Afirmacja dobra wspólnego. Katolicka nauka społeczna propozycja dla polityki*, Toruń 2015.

w kontekście *Nachhaltigkeitsprinzip* i rozwoju cyfrowych narzędzi społeczeństwa informacyjnego, opartego na zastosowaniu wiedzy i jej upowszechnieniu.

Adaptacja Adaptację można rozumieć jako spontaniczne dostosowywanie się do zmieniających się zewnętrznych uwarunkowań. Jak stwierdził Hayek, ludzkość milcząco stosowała wiedzę w praktykach społecznych, które stały się specyficzne dla wyłaniających się instytucji życia społecznego. Piotr Sztompka ujął te prawidłowości w subsystemach: zwyczaju, moralności i prawa²¹. Nadrzędnym spoiwem ludzkości jest holistycznie ujmowany system aksjonormatywny, który w nurcie katolickiej nauki społecznej można byłoby zawrzeć w triadzie zasad etyczno-społecznych: dobra wspólnego, pomocniczości i solidarności oraz w zasadach szczegółowych²². Dla wielu ujęć teoretycznych to bardzo zredukowana systematyka, niemniej w perspektywie międzypokoleniowej znajduje się w niej trwały i stabilny punkt odniesienia²³. Doskonale przedstawia go biblijna płaszczyzna aksjonormatywna.

Profesja socjalna świadczona instytucjonalnie również w pewnym momencie dziejowym wyłoniła się jako autonomiczna działalność – upaństwowiona po uprzednim nieformalnym świadczeniu jej w ramach instytucji religijnych czy stowarzyszeń. Teoria pracy socjalnej, niejako w nurcie teorii prakseologicznych, adaptowała się do zmiennych uwarunkowań życia społeczno-gospodarczego, coraz bardziej poddawanego oddziaływaniom rozwoju technologicznego²⁴. Spontaniczny porządek Hayeka włączał jeszcze kategorię konkurencyjności, mówiącej o tym, że potrzeby społeczne generowały działanie ekonomiczne. Skuteczne wykorzystywanie zasobów środowiskowych wiązało się także z rozwojem gospodarczym, którego efektem było funkcjonowanie rynku i możliwości świadczenia w jego ramach usług wychowawczych i opiekuńczych²⁵. Poprzez pracę człowiek rozwija się najbardziej, stąd współcześnie rozumiana praca socjalna z silnym komponentem opiekuńczości spotyka się z niezrozumieniem, zwłaszcza w społeczeństwach o bogatej tradycji wolnorynkowej. Tam praca socjalna była świadczona w ramach rodzin, stowarzyszeń, przedsiębiorstw – człowiek zyskiwał opiekę w rodzinie, a zewnętrznymi uwarunkowaniami readaptacji społecznej był rynek i konieczność zaistnienia na nim, by godnie żyć. Zatem praca socjalna silnie wiązała się z wolnościowym, nieskrępowanym działaniem w ramach zróżni-

21 P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2012, s. 333.

22 W. Piwowarski, *ABC katolickiej nauki społecznej*, Pelplin 1993, s. 61–67; S. Fel, Ł. Marczak, *Powstanie i status zasady zrównoważonego rozwoju*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2016, nr 2, s. 185–205.

23 Zob. J. Turowski, *Socjologia. Małe struktury społeczne*, Lublin 2001, s. 115–127.

24 P. S. Czarnecki, *Praca socjalna*, Warszawa 2013, s. 51–69.

25 M. Łobocki, *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 2010, s. 38.

cowanego życia społecznego. Im mniej państwo dominuje nad rynkiem, tym bardziej profesja socjalna powinna cieszyć się autonomią. Im bardziej praca socjalna przechodzi w protekcję państwa, tym bardziej generuje się ryzyko jej usytuowania w nurcie opiekuńczym. Im bardziej interwencja państwa jest rozbudowana w życiu społecznym i gospodarczym, tym bardziej wzrasta kompleksowość usług społecznych. Opiekuńcze formy pracy socjalnej są więc świadczone w ramach działalności sektora publicznego i finansowane z podatków odprowadzanych do skarbu państwa. Przy założeniu stabilnego podłoża etyki społecznej: im bardziej rynek jest w stanie determinować życie społeczne, tym bardziej sprawnie funkcjonująca gospodarka zakorzeniona społecznie może wypełniać cele pracy socjalnej. Silne społeczeństwo jest bowiem ukształtowane moralnie, co przynosi korzyść społeczną. Społeczna gospodarka rynkowa potrafi pod względem ekonomicznym włączać człowieka poddanego ryzyku marginalizacji lub wykluczeniu²⁶. Wówczas przy odpowiednim procesie wychowawczym, obiektywnym poznawczo, wzmacnia się jego struktura osobowościowa, niwelując ryzyko dysfunkcji, o ile jednostka społeczna chce użytecznie wykorzystywać swoją potencjalność zasobową²⁷. W praktyce ta teoretyczna dywagacja sprowadza się do osobistej pracy nad sobą każdego człowieka. Stosowne uwarunkowania edukacyjne i realizowane postawy wolontariatu są wówczas domeną odpowiedzialnego społeczeństwa.

Readaptacja z kolei jest jedną z wielu funkcji zasady zrównoważonego rozwoju. Readaptacja pracy socjalnej przywraca zmarginalizowanym jednostkom życia społecznego umiejętność wypełniania przypisanych im ról społecznych w zależności od funkcjonalności państwa lub poszczególnych subsystemów społecznych. Oprócz „sztompkowych”, tj. zwyczaju, moralności i prawa, Arno Anzenbacher wraz z systemem polityczno-prawnym wymienił jeszcze inne ujęcia systemów cząstkowych: rodzinny, naukowo-techniczny i światopoglądowo-religijny²⁸. Pracę socjalną również można by było ujmować w kategorii subsystemu podporządkowanego systemowi zasad etyczno-społecznych. Wówczas readaptacja pracy socjalnej względem systemów społecznych staje się jednym z przejawów realizacji zasad etyczno-społecznych ukierunkowanych na proces edukacyjny o sprawiedliwości międzypokoleniowej i tworze-

26 S. Golinowska, *Koncepcja społecznej gospodarki rynkowej a polityka i rozwój społeczny w Polsce, w: Społeczna gospodarka rynkowa w Polsce. Postulat czy rzeczywistość?*, red. S. Fel, Lublin 2015, s. 48–52.

27 B. Kiereś, *U podstaw pedagogiki personalistycznej. Filozoficzny kontekst sporu o wychowanie*, Lublin 2015, s. 184–186.

28 A. Anzenbacher, *Wprowadzenie do chrześcijańskiej etyki społecznej*, Kraków 2010, s. 56–62.

niu szans rozwojowych²⁹. Readaptacja jest ponownym dostosowaniem się świadczonej pracy socjalnej do zmiennych uwarunkowań zdominowanych współcześnie pandemią covid-19. Z jednej strony praca socjalna włącza się w kontekst zewnętrznych uwarunkowań pandemii, z drugiej strony ogniskuje realizację przypisanych celów nie tylko na solidarną opiekuńczość, lecz także przede wszystkim na wychowywanie do własnego działania jednostek zagrożonych marginalizacją społeczną. Readaptacja do życia społecznego wykluczonych lub zmarginalizowanych jednostek społecznych jest konsekwencją ujmowania pracy socjalnej w ramach rekonstrukcji wartości wspólnych poprzez stosowanie współzależności zasady dobra wspólnego i zasady pomocniczości. Realizacja *sustainable development goals* (SDG 17) może włączać działania na rzecz pracy socjalnej w taki sposób, że osoby wykluczone z życia społecznego w rzeczywistości wirtualnej znajdą przestrzeń zaangażowania, a może nawet zaangażowania zawodowego.

(Re)konstrukcja pracy socjalnej w epoce postcovidowej

Model Hayeka oprócz spontanicznego typu społeczeństwa zakładał jego konstruktywistyczny porządek, włączający opcje socjaldemokratyczne. Rekonstruowanie pracy socjalnej znów będzie się łączyć z tworzeniem uwarunkowań rozwoju w kontekście wartości świadczących o występowaniu dojrzałych demokracji³⁰. Jedną z istotnych cech takich typów społeczeństwa, wyposażonych w instytucje pomocy społecznej świadczących pracę socjalną, jest dostęp do informacji, a co za tym idzie także do usług. Zróżnicowane narzędzia komunikacyjne stosuje się, by promować pracę socjalną i tworzyć istotną płaszczyznę komunikacyjną dla celów administracyjnych, w epoce postcovidowej służą zaś one kształceniu, a niekiedy nawet wychowywaniu. Uprzednie administrowanie danymi pozwala skuteczniej i efektywniej świadczyć pracę socjalną, organizować ją tak, by wpływała na postawy społeczne. Jeśli jest ona poświadczona w przestrzeni medialnej, wówczas sama w sobie staje się bardziej uznawalną wartością. Rekonstruowanie uwarunkowań społeczeństwa socjaldemokratycznego bardziej zwraca uwagę na samodzielność działania

29 M. Czechowska-Bieluga, E. Sarzyńska, *Szkolenia szansą na rozwój pracowników socjalnych – rzeczywistość czy utopia*, w: *Praca socjalna. Kształcenie – działanie – konteksty*, red. A. Kanios, M. Czechowska-Bieluga, Kraków 2010, s. 54–67.

30 Ł. Marczak, *Zasada zrównoważonego rozwoju w demokracji opartej na wartościach chrześcijańskich na podstawie tryptyku społecznego Jana Pawła II*, w: *Służąc rodzinie i ojczyźnie... Św. Janowi Pawłowi II w 100. rocznicę urodzin*, red. U. Bejma, M. Iżycki, L. Szot, Pelplin 2020, s. 245–264.

przy możliwości wsparcia państwa, o ile występuje taka usilna potrzeba społeczna. Epoka postcovidowa wymogła takie uwarunkowania, co więcej konieczność ich zastosowania wprowadza profesję socjalną w konteksty nowych działań cyfrowych i usług. W zależności od stopnia dysfunkcji otoczenie cyfrowe także staje się przestrzenią oddziaływania społecznego.

Konstrukcja wartości pracy socjalnej w świecie cyfrowym

Projekt PoMocni werbalizował logikę działania polegającego na usamodzielnianiu jednostek społecznych względem instytucji edukacyjnej. Tworzenie tożsamości pracy socjalnej jest istotne, bowiem wraz z rozwojem współczesnych uwarunkowań rynkowych, w wyniku projektowania, również praca socjalna powinna przynosić korzyści społeczne³¹. W interdyscyplinarnej realizacji działania projektowego chodzi bardziej o wielokierunkowe korzyści, w których grupa docelowa osiąga założony efekt kształcenia. Sam uczestnik projektu wyzwala swój potencjał, ucząc się tylko jednej lub kilku umiejętności pozwalających efektywniej realizować profesję socjalną. W zakres korzyści społecznych będą wówczas wchodzić nowe wartości, skonstruowane w założeniach projektowych, a w rzeczywistości zrekonstruowane w odniesieniu do systematyki zasad etyczno-społecznych. W takim przypadku rekonstruuje się ład społeczny, w którym uprzednio, przed zastosowaniem działań opiekuńczych państwa, pojawia się działanie mające na celu samodzielne rozwiązywanie problemów społecznych wskutek własnego działania. Prym wiedzy pomocniczość i znaczenie tego principium społecznego jest fundamentalne dla konstrukcji cyfrowych zdigitalizowanych społeczeństw.

Sustainable society to typ społeczeństwa charakteryzujący się wysokim wsparciem systemowym, administracją skuteczniającą realizację możliwości w celu zaspokajania potrzeb. Wówczas realne działanie pracownika socjalnego jest poddane pracy organizacyjnej, w której zgodnie z możliwością budżetową realnie planuje się różnorodność specjalistycznych działań pomocowych w zależności od zapotrzebowania społecznego. Konstruowanie narzędzi pracy socjalnej składa się wówczas z komponentów kwalifikacyjnych poszczególnych osób dysponujących specjalistyczną wiedzą wobec zdiagnozowanych uprzednio osób. Rozdzielenie pracy administracyjnej od pracy so-

31 P. Frączek, *Wyzwania wobec współczesnej pracy socjalnej*, w: *Aspekty teoretyczne i praktyczne pracy socjalnej wobec przemian i wyzwań społecznych XXI wieku. Między kształceniem a praktyką*, red. M. Duda, L. Szot, A. Świerczek, t. 2, Kraków 2017, s. 204.

cialnej świadczonej w terenie korzystnie wpływa na jej ergonomię świadczenia i rezultat końcowy.

Realizacja sprawiedliwości szans poprzez dostęp do informacji

Projekt PoMocni ukazał zróżnicowanie specjalistyczne pracowników społecznych. „Mocni” to instytucje efektywnie stosujące wiedzę i narzędzia wobec konkretnych sytuacji problemowych. W przypadku projektu chodziło o funkcjonowanie ośrodków adopcyjnych, domu opieki społecznej. Teoretycznie „PoMocnych” ujmuje się w różnym sensie: osób działających z ramienia instytucji, wolontariuszy, a także rezonans wytworzony wskutek oddziaływania promocyjnego w mediach społecznościowych. W wyniku uspołecznienia tworzy się infrastruktura instytucjonalna, która konstruuje możliwości pomocowe w wyniku pojawiających się trendów społecznych. Koncepcja usieciowienia będzie więc generować szansę uzyskania specjalistycznej pomocy tak, by integrować dotychczas rozdzielone perspektywy. Sprawiedliwość szans wynika bowiem z realizacji wewnątrzgeneracyjnego wymiaru sprawiedliwości społecznej w jej odniesieniu do: rozdziału dóbr, ich wymiany i możliwości partycypacji w nich. Sprawiedliwość szans jest zatem daleką pochodną sprawnie działającego systemu państwa opierającego się na systemowym aplikowaniu systemu zasad etyczno-społecznych w ukierunkowaniu na ekologię ludzką³². W pracy organizacyjnej to zabezpieczanie środków finansowych na ich celowe zużycie. Istotną wartością będzie więc dostęp do informacji o świadczeniach i umiejętność zyskiwania ich drogą elektroniczną. Drogą zdatną bowiem można osiągać cele o charakterze konsultacyjnym, edukacyjnym, instruktażowym. Wymogiem podstawowym jest edukacja społeczna w celu uzyskania kompetencji cyfrowych.

Podsumowanie

W zakresie transgresji „ku rzeczom” w grupie projektowej wyzwoliła się ekspresja emocjonalna związana z przeżywanymi uwarunkowaniami Sars-CoV-2. Wydaje się, że wpłynęła ona pozytywnie na dezintegrację cząstkową niektórych uczestników projektu, czego następstwem była naturalna integracja na wyższym poziomie pod względem wykorzystania infrastruktury komunikacyjnej nowych mediów o charakterze społecznościowym. W transgresji „ku

32 G. Wilhelms, *Christliche Sozialethik*, Paderborn 2010, s. 123–127.

innym” nie zauważono zmian pod względem większej opiekuńczości i postaw altruistycznych do siebie nawzajem. Przedmiotem badania była bardziej płaszczyzna pracy socjalnej niż płaszczyzna psychologiczno-pedagogiczna. W transgresji „ku symbolom” został skonstruowany znak rozpoznawczy odzwierciedlający logikę zasady pomocniczości i subsydiarnego charakteru państwa otwartego na charakter solidarnościowych działań wolontaryjnych (PoMocni). W transgresji „ku sobie” wydaje się, że uczestniczki projektu wykształtowały swój charakter woli w odniesieniu do wymogu stymulowania postaw twórczych, kreatywnych, zmuszających do myślenia przy jednoczesnym ograniczeniu czasochłonnego nauczania pamięciowego. Samym założeniem transgresji konstruktywnych „być” jest wytwarzanie realnych wartości umożliwiających kontrolowanie otoczenia przy jednoczesnej transgresji wsobnej. Korzyścią społeczną jest odzwierciedlenie tej zmiany w mediach społecznościowych, które oddają jednak konieczność dalszej pracy konstruktywnej przy wykorzystaniu kolejnych wskaźników, dobieranych przez osoby koordynujące projekt.

Stwierdzono również, że z realizacji SDG 9, z punktu widzenia etyki społecznej, tworzy się nowy typ tożsamości cyfrowej pracy socjalnej – skuteczniej organizowanej dzięki wielokierunkowym narzędziom oddziaływania społecznego. Dla SDG 4 jakość kształcenia podnosi interdyscyplinarnie ujmowana pomoc społeczna, skuteczniejsza tym bardziej, im skuteczniej zwerbalizowane są obszary oddziaływania pracy socjalnej. Korzyścią społeczną w perspektywie SDG 17 jest solidarna realizacja sprawiedliwości szans.

Bibliografia:

- Anzenbacher A., *Wprowadzenie do chrześcijańskiej etyki społecznej*, Kraków 2010.
- Auleytner J., *Polityka społeczna w myśli Jana Pawła II*, w: *Służąc rodzinie i ojczyźnie... Św. Janowi Pawłowi II w 100. rocznicę urodzin*, red. U. Bejma, M. Iżycki, L. Szot, Pelplin 2020, s. 209–224.
- Czarnecki P. S., *Praca socjalna*, Warszawa 2013.
- Czechowska-Bieluga M., Sarzyńska E., *Szkolenia szansą na rozwój pracowników socjalnych – rzeczywistość czy utopia*, w: *Praca socjalna. Kształcenie – działanie – konteksty*, red. A. Kanios, M. Czechowska-Bieluga, Kraków 2010, s. 53–70.
- Faliszek K., Leśniak-Berek E., *Praca socjalna w projektach systemowych ośrodków pomocy społecznej w województwie śląskim*, w: *Praca socjalna. Kształcenie – działanie – konteksty*, red. A. Kanios, M. Czechowska-Bieluga, Kraków 2010, s. 155–164.
- Fel S., Marczak Ł., *Powstanie i status zasady zrównoważonego rozwoju*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2016 nr 2, s. 185–205.

- Franciszek, Encyklika *Laudato si'*.
- Frączek P., *Wyzwania wobec współczesnej pracy socjalnej*, w: *Aspekty teoretyczne i praktyczne pracy socjalnej wobec przemian i wyzwań społecznych XXI wieku. Między kształceniem a praktyką*, red. M. Duda, L. Szot, A. Świerczek, t. 2, Kraków 2017, s. 199–216.
- Golinowska S., *Koncepcja społecznej gospodarki rynkowej a polityka i rozwój społeczny w Polsce*, w: *Społeczna gospodarka rynkowa w Polsce. Postulat czy rzeczywistość?*, red. S. Fel, Lublin 2015, s. 43–64.
- Gray M., Webb St. A., *Praca socjalna. Teorie i metody*, Warszawa 2012.
- Jan Paweł II, *Encyklika Laborem exercens*, Watykan 1981.
- Jarkiewicz A., *Film dokumentalny jako narzędzie pracy socjalnej*, w: *Praca socjalna. Kształcenie – działanie – konteksty*, red. A. Kanios, M. Czechowska-Bieluga, Kraków 2010, s. 183–191.
- Kiereś B., *U podstaw pedagogiki personalistycznej. Filozoficzny kontekst sporu o wychowanie*, Lublin 2015
- Kuruliszwili S., „Nowe nowe media” w pracy socjalnej, „Praca socjalna” 2019, nr 2(35), s. 27–42.
- Łobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 2010.
- Marczak Ł., *Koncepcja usieciowienia jako etyczny klucz interpretacyjny zasady zrównoważonego rozwoju*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 2019, nr 4(17), s. 69–77.
- Marczak Ł., *Zasada zrównoważonego rozwoju. Perspektywa społeczno-etyczna*, Kraków 2021.
- Marczak Ł., *Zasada zrównoważonego rozwoju w demokracji opartej na wartościach chrześcijańskich na podstawie tryptyku społecznego Jana Pawła II*, w: *Służąc rodzinie i ojczyźnie... Św. Janowi Pawłowi II w 100. rocznicę urodzin*, red. U. Bejma, M. Iżycki, L. Szot, Pelplin 2020, s. 245–264.
- Mazur J., *Afirmacja dobra wspólnego. Katolicka nauka społeczna propozycja dla polityki*, Toruń 2015.
- Mazur J., *Pro familia et societate. Wybrane zagadnienia polityki społecznej*, Kraków 2013.
- Piwowski W., *ABC katolickiej nauki społecznej*, Pelplin 1993.
- Sutor B., *Etyka polityczna*, Warszawa 1994, s. 109.
- Sutor B., *Katholische Soziallehre als politische Ethik. Leistungen und Defizite*, Paderborn 2013.
- Turowski J., *Socjologia. Małe struktury społeczne*, Lublin 2001.
- Wilhelms G., *Christliche Sozialethik*, Paderborn 2010.
- Wolska-Prylińska D., *Projekt socjalny w kształceniu i działaniu społecznym*, Katowice 2010.
- Wronowski G., *Jak skutecznie napisać projekt socjalny?*, Warszawa 2008.